ΣΚΟΡΠΙΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΥ

ΤΟΥ κ. ΠΑΝΤΕΛΗ ΧΟΡΝ

ΑΝΕΜΟΜΑΖΩΜΑΤΑ

Ζ'.
ΑΚΜΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΜΗ

Ο εἶπα καὶ στὸ προηγούμενο σημειώμά μου, πὼς τὸ δυστύχημα γιὰ μένα ἦταν, πὼς ὅταν βγῆκα στὸ θέατρο, ὅταν πρωτοπαίχτηκε ἔργο μου, ἄρχιζε καὶ ἡ παρακμὴ τοῦ θεάτρου, ἕνα ἀφάνταστο, ἀπότομο καὶ ἀναπάντεχο γύρισμα πρὸς τὰ πίσω, ἐπειτα ἀπὸ τὶς μεγάλες προσπάθειες τοῦ Χρηστομάνου καὶ τοῦ Οἰκονόμου, στὴ «Νέα Σκηνὴ» καὶ στὸ «Βασιλικὸ Θέατρο». Τὴν ἐποχὴ ποὺ παίχτηκε τὸ ἔργο μου «Οἱ Πετροχάρηδες», στὰ 1908, ὅλοι οἱ θίασοι ἔπαιζαν ἐπιθεωρήσεις. Καὶ τὸ κακὸ ἦταν πὼς δὲν ὑπῆρχαν χώριστοὶ θίασοι γιὰ ἐπιθεωρήσεις καὶ χωριστοὶ γιὰ ἔργα. Οἱ ἴδιοι θίασοι ἔπαιζαν ὅλα καὶ ἀνέβαζαν ἔργα μόνο στὴν ἀρχὴ τῆς θερινῆς περιόδου, ὥς ποὺ νὰ ἑτοιμαστοῦν ἡ ἐπιθεωρήσεις. Κι' ἡ Μαρίκα ἡ Κοτοπούλη ἀκόμη ἔπαιζε τότε ἐπιθεώρησι, στὸ ἴδιο θέατρο τῆς «Νέας Σκηνῆς», ἐκεῖ ποὺ ὁ Χρηστομάνος ἔπεσε ἐνδόξως καὶ ἔσπασε τὰ φτερά του. Δηλαδὴ τὸ πλᾶσμα τοῦ Οἰκονόμου, ἡ Ἰφιγένεια, ἡ Ἡρὼ καταντοῦσε Μενιδάτισσα αὐγουλοῦ, μέσα στὸν ἴδιο ἱερὸ χῶρο, ποὺ ὁ Χρηστομάνος πρὸ ὀλίγου ἀκόμη ἱερουργοῦσε μὲ τ' ἀριστουργήματα τῆς παγκόσμιας θεατρικῆς παραγωγῆς! Καὶ δὲν τὸ λέω αὐτὸ γιὰ νὰ κατηγορήσω κανένα. Ὅλα αὐτὰ ἦσαν φαίνεται μοιραῖα. Καὶ ἂν παίχτηκαν ἐπιθεωρήσεις, αὐτὸ συνετέλεσε νὰ κρατηθῆ τὸ Ἑλληνικὸ θέατρο καὶ νὰ μὴ διαλυθῆ. Τὰ κέρδη τῶν ἐπιθεωρήσεων συνετήρησαν τὰ θέατρα καὶ σ' αὐτὰ παίχτηκαν, ὥς ποὺ νὰ ἑτοιμαστοῦν ἡ ἐπιθεωρήσεις, καὶ μερικὰ καλὰ ἔργα.

Ὅταν ὁ Χρηστομάνος θαυματουργοῦσε στὴ «Νέα Σκηνὴ» καὶ ὁ Οἰκονόμου στὸ «Βασιλικό», ἦταν πολλὲς φορὲς ποὺ ὅλη αὐτὴ ἡ ἀναπάντεχη πρόοδο μ' ἔκανε σκεπτικό. Ἔβλεπα πὼς δὲν εἶνε φυσικὸ νὰ τραβᾶμε τόσο μπροστὰ ἔτσι ἐξαφνα καὶ πάντα φοβόμουνα μήπως κουραστοῦμε, σὰν τὸν δρομέα ποὺ δὲν ἀναμέτρησε καλὰ τὶς δυνάμεις του, ἔδωσε πολὺ δρόμο, ἔκανε μεγάλη προσπάθεια στὴν ἀρχὴ καὶ ἔξαφνα πέφτει κάτω ἀναίσθητος. Καὶ δυστυχῶς βγῆκα ἀληθινός. Ὁ Χρηστομάνος δὲν μπόρεσε ν' ἀνθέξη πειὰ καὶ γιὰ νὰ συντηρηθῆ κάτως λίγον καιρὸ καὶ ν' ἀνεβάση ἀκόμη κανένα ἔργο τῆς προκοπῆς, ἄρχισε νὰ ρίγνη νερὸ στὸ κρασί του καὶ ν' ἀνεβάζη ἔργα ἐλαφρώτερα τοῦ Γαλλικοῦ δραματολογίου τῶν μπουλεβάρ. Ἀνέβασε ἀκόμη καὶ σόκιν, ὅπως τὸ περίφημο «Κοραλλία καὶ Σία». Ἐπίσης ὁ Οἰκονόμου, ὅταν ἔφυγε ἀπὸ τὸ «Βασιλικὸ Θέατρο», γιατὶ εἶδε πὼς σ' ἐκεῖνο τὸ περιβάλλον δὲν μποροῦσε πειὰ νὰ ἐπιβάλη τὶς θελήσεις του, ἄρχιζε νὰ δίνη τὰ ἀριστουργήματά του σ' ὅλες τὶς μάντρες καὶ τὶς μπαράγκες τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῶν ἐπαρχιῶν. Μὰ πῶς ν' ἀνθέξη οἰκονομικῶς; Τὸ Κοινὸν ζητοῦσε ἄλλα πιὸ προσιτὰ γι' αὐτὸ θέματα. Καὶ τότε ἀποφάσισε νὰ εἰσαγάγη τὴν ὀπερέττα στὴν Ἑλλάδα. Ναί, ὁ πρῶτος εἰσηγητὴς τῆς ὀπερέττας εἶνε ὁ Οἰκονόμου καὶ ἔπειτα ἀκολούθησε τὸ παράδειγμά του ὁ Παταγιάννης καὶ συστηματοποίησε τὸ εἶδος, γιατὶ βέβαια ὁ Οἰκονόμου τὴν ἐποχὴ αὐτὴ δὲν εἶχε κανένα σύστημα. Στὸ πέσιμό του ἔκανε μερικὰ σπασμωδικὰ κινήματα ἀπελπισίας, ὅπως καὶ ὁ Χρηστομάνος πρὶν κλείσει ὁριστικὰ τὴ «Νέα Σκηνή». Αὐτοὶ οἱ δυὸ τρελλοὶ ἰδεολόγοι, ποὺ προσπαθοῦσαν μὲ κάθε τρόπο νὰ στηρίξουν τὸ Ἑλληνικὸ θέατρο, ἔμοιαζαν τὸν ἥρωα κάποιου ἔργου τοῦ Κυρέλ, ποὺ στὴν κατάπτωσί του νοσταλγοῦσε τὸ θόρυβο τῶν παλαιῶν καλῶν ἡμερῶν· δὲν μποροῦσε νὰ λησμονήση τὰ χειροκροτήματα, τὰ ζήτω, τὸν ἐνθουσιασμὸ τοῦ πλήθους ὁτὶς στιγμὲς τοῦ θριάμβου του καὶ τώρα ἤθελε ν' ἀγκαζαριστῆ κλόουν σὲ κανένα ἱπποδρόμιο γιὰ ν' ἀκούση καὶ πάλι, ἂς εἶνε καὶ ἀποδοκιμασίες, ἂς εἶνε καὶ γιοῦχα. Ἤθελε ν' ἀντιλαλήση καὶ πάλι στ' αὐτιά του τοῦ κόσμου ἡ φωνή, τοῦ πλήθους ἡ μανία, φτάνει νὰ μὴν πεθάνη ἀφανὴς μέσα στὴ σιωπή.

Κι' ἔτσι, αὐτοὶ ποὺ ἔδωκαν φτερὰ στὸ Ἑλληνικὸ θέατρο, ἦταν μοιραῖο νὰ συντελέσουν οἱ ἴδιοι στὴν κατάπτωσί του. Ὅ,τι καὶ ἂν ἔδωκαν βέβαια αὐτοί, ὅσο καὶ ἂν ἦταν κατώτερο, τὸ ἐπιμελήθηκαν. Εἶχε πάντα τὴ σφραγίδα τους, κάποια χάρι, κάποιο γοῦστο. Μὰ ἔπειτα ἦρθαν ἄλλοι, ἄνθρωποι ποὺ δὲν ἀτέβλεπαν παρὰ στὸ ὑλικὸ κέρδος, βρῆκαν αὐτὸ τὸ δρόμο ἀνοιχτὸ καὶ τὸ ἀπόκαμαν. Τὴν «Κοραλλία καὶ Σία» διαδέχτηκαν ἔργα ἀνότητα καὶ χυδαῖα καὶ τὶς μουσικὲς παντομίμες καὶ ὀπερέττες τοῦ Οἰκονόμου, κακοανεβασμένα μουσικὰ ἐλαφρὰ ἔργα, ὀπερεττικὰ ἐξαιβλιώματα καὶ ἐπιθεωρήσεις, κάπτοτε πνευματώδεις, μὰ τὶς περισσότερες φορὲς ἠλίθιες.

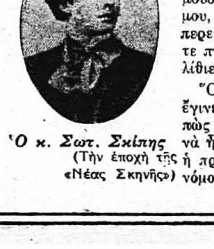

Ὁ κ. Σωτ. Σκίπης
(Τὴν ἐποχὴ τῆς ἡ προσπάθειες τοῦ Χρηστομάνου καὶ τοῦ Οἰκο-
«Νέας Σκηνῆς») νόμου πῆραν τὴν κάτω βάλτα, κάτι ἔμεινε ἀπὸ

Ὅ,τι ὅμως κι' ἂν μοιραίως καὶ κατ' ἀνάγκην ἔγινε, δὲν συμφωνῶ ποτὲ μ' ἐκεῖνους ποὺ λένε πὼς τὸ παλιὸ θέατρο ἦταν καλύτερο. Δυνατὸν νὰ ἦταν ἴσως πιὸ νοικοκυρίστικο, μὰ ὅσο κα' ἂν τὴν παλιὰ αὐγλη. Παιζότανε κάπου-κάπου καὶ κανένα ἔργο τῆς προκοπῆς μὲ τὴν παράδοσι τῶν δύο ἀνακαινιστῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ θεάτρου, ἀπὸ τὴν Κοτοπούλη καὶ ἀπὸ τὴν Κυβέλη. Καὶ ἡ ἐπιθεωρήσεις ἐπὶ τέλους, ἂν δὲν ἦσαν πάντα ἔξυπνες, ἀνεβαζόντουσαν αὐτοὶ οἱ δυὸ στὴν Ἑλληνικὴ σκηνή.

Ἡ γλίγορη βέβαια αὐτὴ ἀκμὴ καὶ παρακμή, τὸ ἐλαφρὸ μουσικὸ θέατρο, ἡ ἐπιθεωρήσεις, τέλος πάντων ὅλη αὐτὴ ἡ θεατρικὴ τρικυμία, ἔφερε στὸ θέατρο κανούργια φροῦτα: τὶς κορίστες. Καὶ καθὼς μάλιστα δὲν ἦταν τότε ἐντελῶς χωρισμένη ἡ πρόξα ἀπὸ τὸ ἐλαφρὸ μουσικὸ θέατρο, ἔγινε κάποιο ἀνακάτωμα, ποὺ δὲν μποροῦσες νὰ ξεχωρίσης εὔκολα τὰ ξερὰ ἀπὸ τὰ χλωρὰ καὶ ἄρχιζες νὰ συγχίζης τὴν ἱέρεια τῆς Τέχνης μὲ τὴν ἱέρεια τῆς Ἀφροδίτης.

Δὲν λέω πὼς πρὶν ἡ γυναῖκες τοῦ θεάτρου ἦσαν καλόγρηες, μὰ ὅσο καὶ νὰ εἶνε, μὲ ὅλη τὴν ἐλευθερία ποὺ εἶνε συνυφασμένη μὲ κάθε καλλιτεχνικὴ ἐκδήλωσι, ἔμεναν στὸ βάθος τίμιες. Μπορεῖ ν' ἁμάρταναν, μὰ ὅπως ἁμαρτάνει καὶ κάθε ἄλλη γυναῖκα, κρατῶντας πάντα τὴν ἀξιοπρέπειά της καὶ τὰ προσχήματα. Δὲν ἐσύγχιζαν ποτὲ ἢν ἐλευθερία ποὺ δίνει τὸ σανίδι τῆς σκηνῆς μὲ τὴν ἐλευθερότητα τοῦ πεζοδρομίου.

Ὅταν ὅμως ἄρχισαν ἐξ ἀνάγκης νὰ στρατολογοῦν ἀπὸ παντοῦ γυναῖκες γιὰ τὰ κόρα καὶ τὰ μπαλέττα, μοιραῖο ἦταν νὰ γίνη αὐτὸ τὸ ἀνακάτωμα, εἰς βάρος τῆς σοβαρότητας τοῦ θεάτρου καὶ εἰς βάρος μερικῶν ἠθοποιῶν τῆς πρόζας, ποὺ κράτησαν πάντα ὁλοσδήποτε τὴν ἀξιοπρέπειά τους ὥς τὰ σήμερα.

Θυμᾶμαι μιὰ μέρα μάλιστα πὼς κάποιος ἠθικολόγος ἔκανε παρατήρησι στὸ χαρτολόγο διευθυντὴ τοῦ «Κεντρικοῦ», τὸν εὐφυέστατο Γιῶργο Ἀναστασιάδη.

— Αὐτὲς ἡ γυναῖκες ποὺ ἔβγαλες στὸ μπαλέττο, δὲν ξέρεις τί κακὴ ἐντύπωσι κάνουν. Φαίνεται σὰν νὰ εἶνε ὅλες στρατολογημένες ἀπὸ τὰ πεζοδρόμια...

— Τὸ ξέρω, μὰ τί ἤθελες νὰ κάνω; Ἐπρότεινα στὴν κυρία Μαυρομιχάλη, στὴν κυρία Ροδοκανάκη, στὴν δεσποινίδα Ζαΐμη, μὰ δυστυχῶς καμμιὰ ἀπ' αὐτὲς δὲ δέχτηκε.

***

Ὁ κ. Τηλ. Λεπενιώτης.
(Τὴν ἐποχὴ τῆς μικρὴ Ἑλλάδα, ὅσο κι' ἂν θέλουν νὰ ποῦνε οἱ μεγαλομιροι
«Νέας Σκηνῆς») πὼς τότε εἴμαστε καλύτερα. Ἡ θεωρία τῆς μικρᾶς καὶ ἐντίμου Ἑλλάδος δὲν στέκει...

Ὕστερα ἀπὸ χρόνια ἦταν γραφτὸ νὰ μὲ ξανακάνη σκεπτικὸ ἡ ἀναπάντεχη πρόοδο ὄχι τῆς Ἑλληνικῆς σκηνῆς τώρα πειά, μὰ ὁλόκληρης τῆς Φυλῆς μας, καὶ ὄχι στὸν περιωρισμένο χῶρο τῶν σανιδιῶν τοῦ θεάτρου, μὰ ἔξω στοὺς κάμπους καὶ στὰ βουνά, στὰ θέατρα τῶν πολέμων. Γινότανε τὸ Ἑλληνικὸ θαῦμα καὶ ὅλο νικοῦσαμε. Προχωροῦσαμε καὶ ὅλο προχωροῦσαμε, φτάσαμε ὥς τὴν Ἀλμυρὰ ἔρημο ἀκόμη. Μὰ καὶ τότε φοβόμουνα μήπως κουραστοῦμε, μήπως δὲν ἀνθέξουμε καὶ ὕστερα ἀπὸ τὸ γλήγορο προχώρημά μας πέσουμε κουρασμένοι, ἀφανισμένοι καὶ τσακιστοῦνε τὰ φτερά μας. Καὶ δυστυχῶς καὶ τώρα βγῆκα ἀληθινός. Ἦρθε ἡ Μικρασιατικὴ καταστροφή.

Μὰ καὶ πάλι κάτι ἔμεινε. Δὲν εἴμαστε ἡ πρὸ τοῦ 1912 πὼς τότε εἴμαστε καλύτερα. Ἡ θεωρία τῆς μικρᾶς καὶ ἐντίμου Ἑλλάδος δὲν στέκει...

Βέβαια οἱ πόλεμοι, ἡ ἐπαναστάσεις, ὅλη ἡ πολιτικὴ αὐτὴ τρικυμία, τὸ μεγάλωμα τῶν κρατικῶν ὑπηρεσιῶν, ἡ χειραφέτησις τῆς γυναίκας ποὺ βγῆκε ἀπὸ τὸ σπίτι καὶ δουλεύει, ἡ προσφυγικὴ ἀναμπουμπούλα, ἔφεραν μοιραῖα κάποιο κοινωνικὸ κλονισμό, ποὺ ἔκανε νὰ ἐκδηλωθοῦν στὸν ἠθικὸ ὥς τώρα τόπο μας μερικὲς ἀσχημίες, μερικὰ ἔκτροπα ἄλλων τόπων, πιὸ πολιτισμένων, μὰ καὶ πιὸ διεφθαρμένων. Ὅπως στὸ θέατρο βγῆκαν ἡ κορίστες, ἔτσι καὶ στὴν πολιτικὴ σκηνὴ καὶ γενικὰ σ' ὅλο τὸν μηχανισμὸ τῶν κρατικῶν ὑπηρεσιῶν, κάτι ἀνάλογο ἔγινε.

Μιὰ μέρα μάλιστα ποὺ διασκέδαζα μὲ μιὰ παρέα στὸ Παληὸ Φάληρο, εἶδα μπροστά μου δυὸ συμβολικὲς εἰκόνες, ποὺ μοῦ ξεδίπλωσαν στὰ μάτια μου τὴ μοιραία ἐξέλιξι τοῦ θεάτρου καὶ τοῦ Κράτους. Σ' ἕνα τραπέζι κοντὰ στὴν ἀμμουδιὰ γλεντοῦσαν μερικὲς κορίστες τοῦ θεάτρου μὲ τοὺς φίλους των. Παρακάτω κρατικοὶ ὑπάλληλοι μὲ ὡραῖες δακτυλογράφες. Ἴσως πιὸ σεμνὰ διασκέδαζε ἡ πρώτη παρέα. Στὴ δεύτερη, σὲ μιὰ στιγμὴ ποὺ μέθυσαν 5-6λοι, μιὰ κομψὴ δακτυλογράφος ἔδωσε μιὰ μὲ τὸ ποδαράκι της στὸ τραπέζι καὶ τὸ πέταξε μὲ ὅλα τὰ σερβίτσια στὴ θάλασσα, φωνάζοντας μὲ χοντρὴ φωνὴ Βακχίδος:

— Καὶ τί μᾶς κόφτει! Τὸ Ρωμέϊκο πληρώνει!

Καὶ κάποιος ποὺ ἦταν μαζύ μας, εἶδε πρῶτα τὴν παρέα τῶν κοριστῶν καὶ φώναξε:

— Τὸ θέατρο διασκεδάζει!

Κι' ὅταν τοῦ δεῖξαμε καὶ τὴν ἄλλη παρέα, ξαναφώναξε:

— Τὸ... Ἐθνικὸν θέατρον... ὀργιάζει!

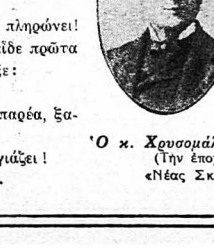

Ὁ κ. Χρυσομάλλης
(Τὴν ἐποχὴ τῆς
«Νέας Σκηνῆς»)

ΣΤΟ ΠΡΟΣΕΧΕΣ: Ἡ συνέχεια.